Beeklandschap

Kenmerken

De beekdalen bestaan uit natuurlijke en aangepaste beken (bijv. rechtgetrokken). Hoewel ze variëren in loop en vorming, spelen ze een belangrijke structurerende rol in de Limburgse landschappen. De waterlopen hebben met hun dalen en afzettingen de ruimtelijke structuur en het landgebruik sterk beïnvloed.

Ondergrond

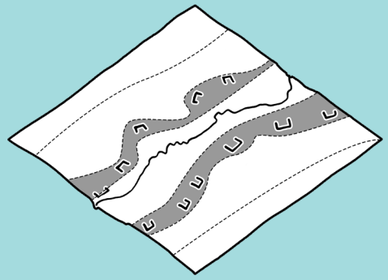
Reliëf	langgerekte laagtes
Bodem	klei, leem, humeus
Water	hoge grondwaterstanden en brede waterlopen

Cultuurlandschap

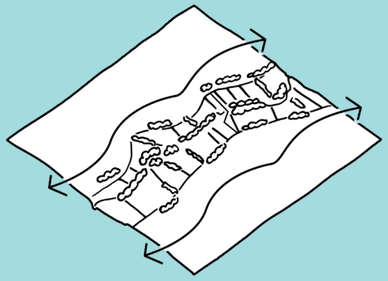
Wegen-patroon	parallel aan waterloop, met lokale oversteken
Verkavelings-patroon	kleinschalig, onregelmatig of smalle stroken haaks op de beek
Bebouwing	op hogere delen
Groen raamwerk	beekbegeleidende beplanting, bosjes, houtsingels en heggen (haaks op de beek)

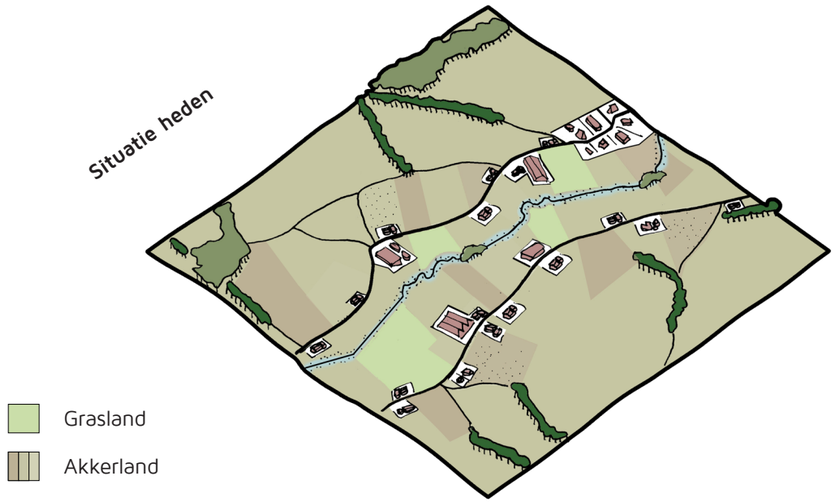
Gebiedslogica

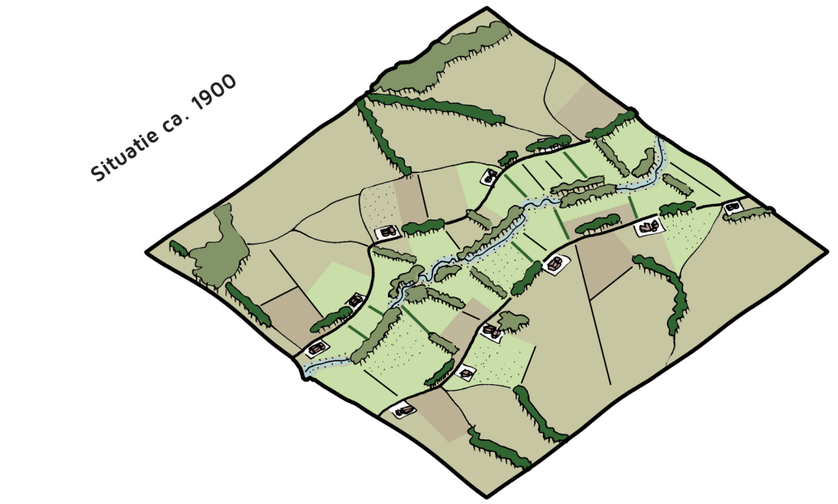
Parallelle en haakse structuren

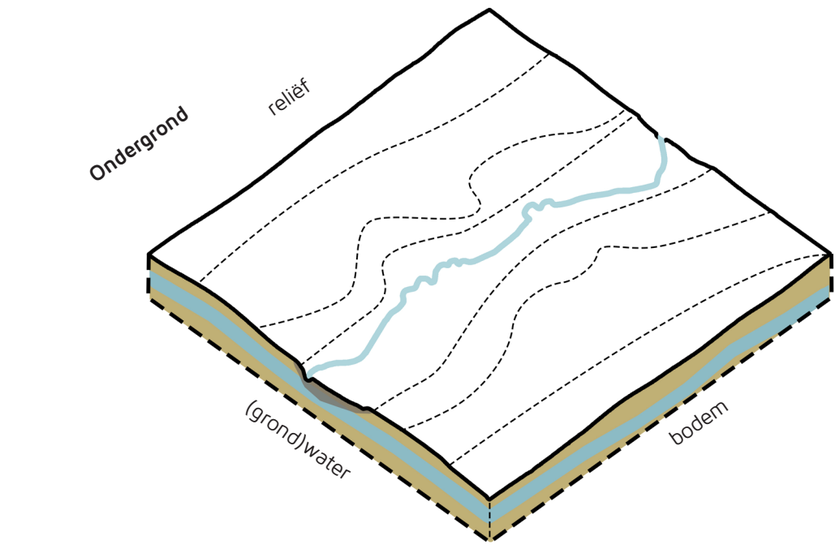

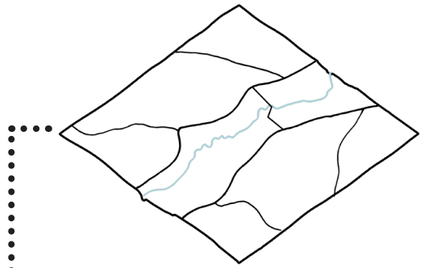
Bebouwing op de hogere delen

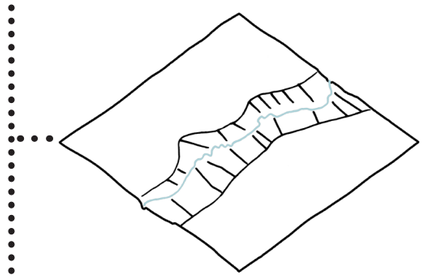

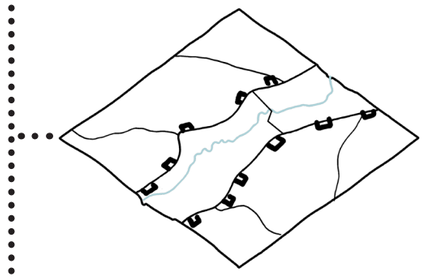

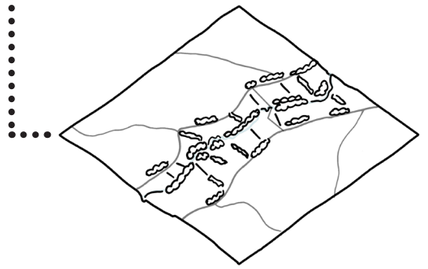
Wegenpatroon
Parallel aan waterlopen

Verkavelingspatroon
Kleinschalig en onregelmatig

Bebouwing
Op hogere delen

Groen raamwerk
Beekbegeleidende beplanting, bosjes, houtsingels en heggen

provincie Limburg
HeusschenCopier LANDSCHAPSKRACHT

Beeklandschap

Verschijningsvorm

Beekdalen vormen belangrijke structuren in de löss- en zandlandschappen, maar zijn door kanalisatie en kunstmatige ontwatering soms vervaagd. Typische beekdalen hebben een halfopen, kleinschalig landschap met hooilanden, weilanden en bosjes, meestal zonder bebouwing. Een typisch beekdal varieert van halfopen kamertjes tot besloten bos of open grasland.

Kenmerkend beeld van een beekdal

Korrel erven

Een erf in het beekdal was vaak klein tot middelgroot en bestond uit een losse boerderij, meestal met langgevel, L-vormig of bij grotere hofboerderijen rond een omsloten binnenplaats. Het erf lag vaak op de hogere oeverruggen of randzones direct buiten de natte beekdalbodem. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard. Erven lagen solitair of in kleine, lintvormige clusters, met daartussen open hooiland met hagen aan de beekdalkant.

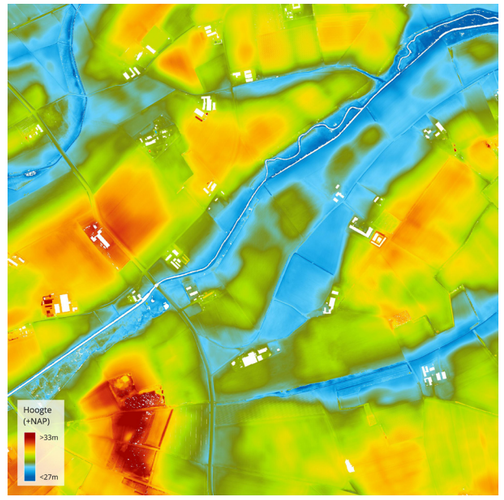
Leesbaarheid en verstening beekdalen

Recente verandering

Als een van de oudst bewoonde gebieden staat leesbaarheid van het beekdal onder druk door kernuitbreidingen en verstening van de beekdalbodem. Schaalvergroting en intensivering in de landbouw heeft ertoe geleid dat kenmerkende groenstructuren zoals houtsingels en hagen in grote getale verdwenen zijn en dat er meer akkerland is. Herstel vindt plaats, mede om overstromingsrisico's te verkleinen en water langer vast te houden.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De beekdalbodem bestaat uit vruchtbare gronden, rijk aan leem of klei, met lokaal moerassige gebieden in de dalbodem. Zuid-Limburgse beekdalen hebben zich ingesneden in hardere bodemlagen en kennen een steiler verloop terwijl in het dekzandlandschap de beken een vlakker verloop hebben. Overgangen naar hoger gelegen grond worden vaak gemarkeerd door steilranden.

Historische kaart

Cultuurlandschap

Momenteel is er veelal enkel grasland, in de wat vlakkere beekdalen wordt traditioneel grasland afgewisseld met akkerland. De beekdalranden op hogere gronden zijn historisch en archeologisch belangrijk als vroegere bewoningsplaatsen. In de beekdalen zijn watermolen(-ensembles) te vinden. Deze hebben grote cultuurhistorische, landschappelijke en toeristische waarde. Opstuwing door watermolens is een historisch gegeven waar rekening mee gehouden dient te worden.

provincie Limburg
HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Bos- en mozaïeklandschap

Kenmerken

Dit landschapstype bestaat uit afwisselend bossen, heide, vennen, zandvlaktes of oude weides of akkers, met graslanden, heide en stuifduinen. Het is een half open tot besloten gebied met weinig bebouwing en beperkte vergezichten. De waarde komt voort uit de beleving en de relatie met de aardkundige situatie en cultuurhistorische elementen, zoals landgoederen. Door de aanwezigheid van percelen opgaand groen een geheel eigen (kamertjes-) karakter.

Ondergrond

Reliëf stuifduinen, vlak, laagtes

Bodem zand, klei

Water diep grondwater, greppel, moerassig

Cultuurlandschap

Wegen-patroon rechtlijnig en kronkelend (in bossen)

Verkavelings-patroon kleinschalig onregelmatig

Bebouwing geen of incidenteel

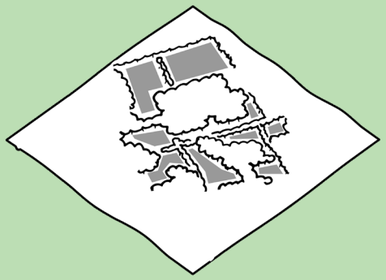
Groen raamwerk bospercelen, houtwallen en houtsingels, lanen

Gebiedslogica

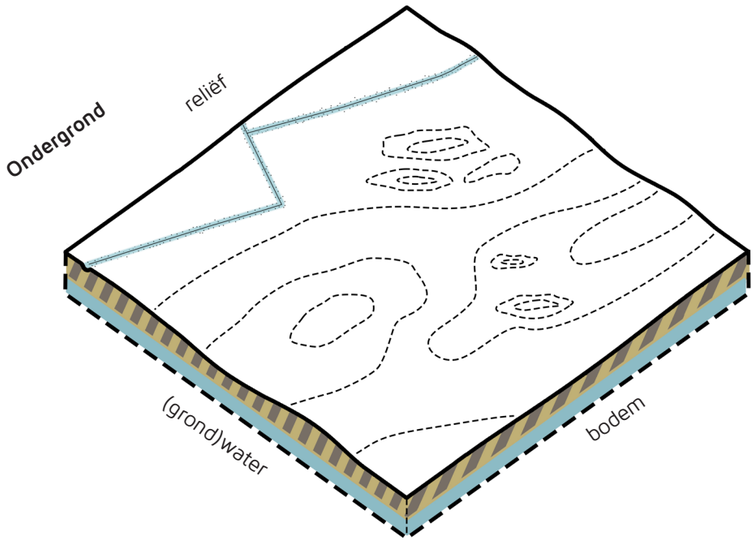
Beslotenheid

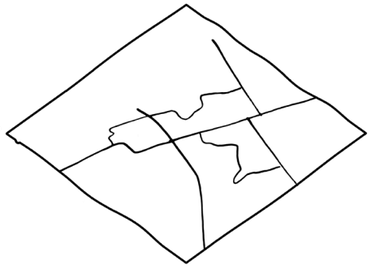

Besloten tot halfopen kamerstructuren

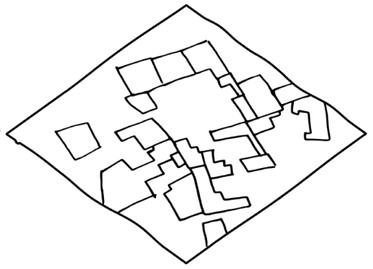

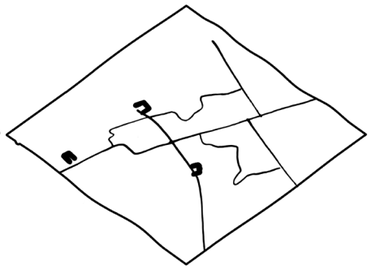

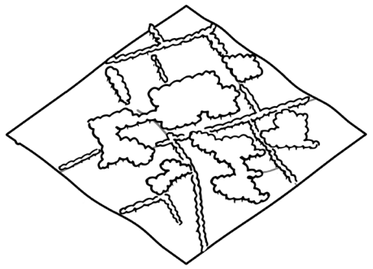
Wegenpatroon
Rechtlijnig, kronkelende bospaden

Verkavelingspatroon
Kleinschalig en onregelmatig

Bebouwing
Slechts incidentele bebouwing

Groen raamwerk
Bospercelen, houtwallen en houtsingels

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Bos- en mozaïeklandschap

Verschijningsvorm

Tussen droge en natte bossen liggen mozaïeklandschappen van kleinere houtopstanden, akkers, graslanden en singels. Deze gebieden zijn visueel aantrekkelijk door de afwisseling van open ruimten en besloten bossen, de dominante groene aanwezigheid en weinig bebouwing. Er zijn veel wisselende doorzichten naar het achterliggende open landschap.

Kenmerkend beeld van een bos- en mozaïeklandschap

Korrel erven

Een erf in het bos- en mozaïeklandschap was vaak middelgroot en bestond uit een langgerekte hoeve, soms met losse schuren compact bij elkaar. De boerderij lag aan de rand van een ontginningsweg of op een hoger gelegen perceel binnen een bosrijke omgeving. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een boomgaard. Aansluitend volgden wisselende percelen van akker, grasland en bos, vaak onregelmatig van vorm. Erven lagen solitair verspreid over de ontginning tussen open percelen en bosjes.

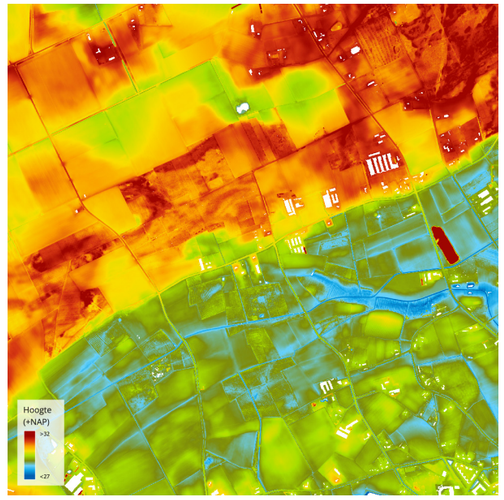
Robuuste boskernen en openheid

Recente verandering

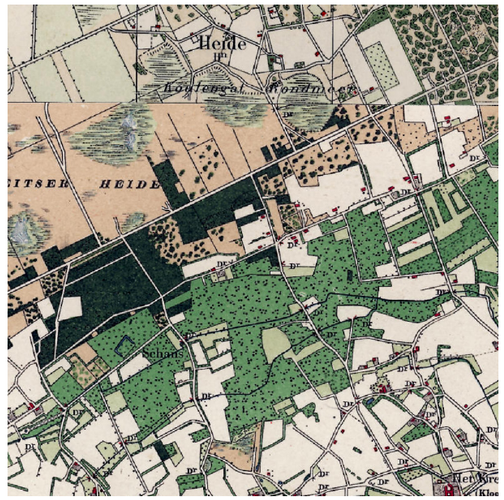
Het gebiedstype is door de aanwezigheid van robuuste boskernen nog goed herkenbaar. Verandering van weides naar akker en van naaldhoutbossen naar heide zorgen voor veranderingen in het patroon van bos- en mozaïeklandschap. Lokaal zorgen recreatie en toerisme voor een hoge dynamiek in de boskernen.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

Het bos- en mozaïeklandschap kenmerkt zich door een grote variatie in bodemtypes, van natter veenmoeras op dekzand in de lagere delen tot de droge, hoger gelegen zandruggen en stuifduinen. In latere periodes is het stuifzand vastgelegd door bosaanplant en zijn de vochtige delen ontwaterd. Lokaal kan de ondergrond nog steeds het grillige karakter van het stuifzand vertonen.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De bossen op voormalige stuifduinen en zandruggen werden in de afgelopen twee eeuwen aangeplant. Oudere bossen met historische patronen van wegen, percelen en landgoederen hebben een hoge cultuurhistorische waarde. Vandaag de dag dienen sommige bossen voor productie, natuur of recreatie, of een combinatie hiervan.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Droge heideontginning

Kenmerken

Droge heideontginningen waren de eerste grootschalige heideontginningen op zandgronden en vormen nu grootschalige landbouwgebieden. In de 19de eeuw werden vooral de droge, hogere zandgronden ontgonnen; na 1900 volgden de lager gelegen natte gebieden (zie natte heideontginning). Ze behoren tot de jonge ontginningen en ontstonden in fasen.

Ondergrond

Reliëf zandvlakte, soms lichte glooiingen

Bodem zand

Water kunstmatige lage grondwaterstanden, diepe sloten

Cultuurlandschap

Wegen-patroon recht

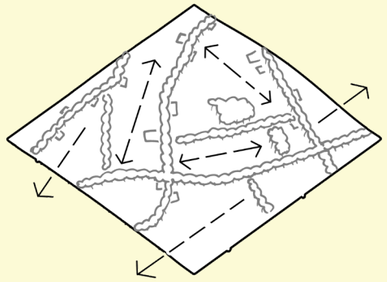
Verkavelings-patroon regelmatig, blokken

Bebouwing losse bebouwing en linten

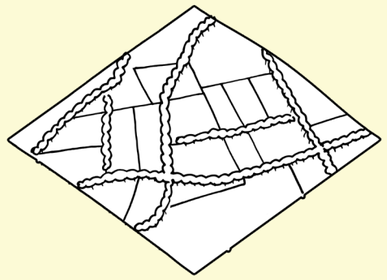
Groen raamwerk laanbeplanting, bomenrijen, kleine bosjes en erfbeplanting

Gebiedslogica

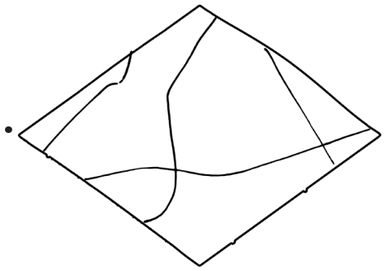
Rechtlijnigheid en rationaliteit

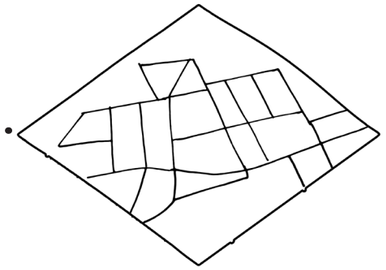
Grootschalige beleving

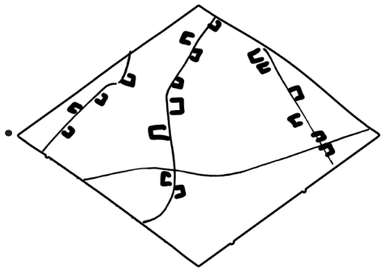

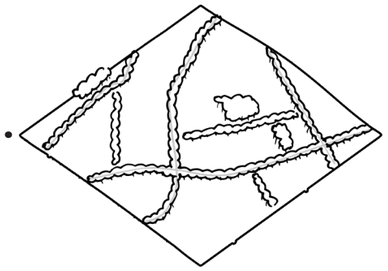
Wegenpatroon
Recht

Verkavelingspatroon
Regelmatige verkaveling in blokken

Bebouwing
Losse bebouwing en linten

Groen raamwerk
Laanbeplanting, bomenrijen en erfbeplanting

provincie Limburg
HeusschenCopier LANDSCHAPSKRACHT

Droge heideontginning

Verschijningsvorm

Droge heideontginningen zijn open tot halfopen gebieden met verspreide gebouwen en groen. In sommige gebieden vormen lineaire landschapselementen een halfopen geheel. Kenmerkend zijn hoekverdraaiingen in de blokstructuur. Bebouwingslinten zijn grootschaliger, rechter en minder dicht dan in oude cultuurlandschappen (velden en kampen).

Kenmerkend beeld van een droge heideontginning

Korrel erven

Een erf in de droge heideontginning was vaak middelgroot en bestond uit een langgerekte hoeve, soms met losse schuren compact bij elkaar. De boerderij lag aan de rand van een ontginningsweg of op een dekzandrug. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard. Erven lagen solitair of in kleine clusters, vaak rationeel verspreid over de ontginning.

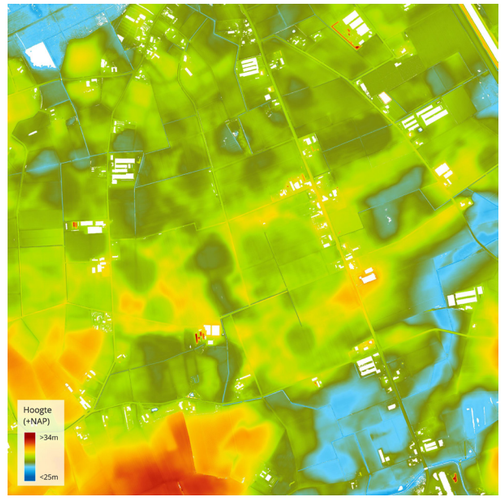
Verstening van het buitengebied

Recente verandering

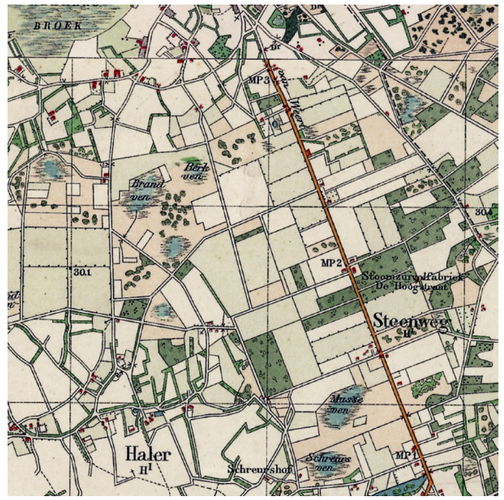
Door schaalvergroting en intensivering van het agrarisch bedrijf is de maat van de erven toegenomen en deze hebben daardoor een dominante plek in het kenmerkende open landschap verworven. Plaatselijk zijn de kenmerkende losse linten aaneen geklonterd en uitbreidende agrarische erven hebben tot verstening van het buitengebied geleid. Door de verdere ontwatering van de natte heideontginning (zie natte heideontginning) is het grondwater in de droge heideontginning behoorlijk gezakt en is steeds meer bewatering nodig.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De bodem bestaat voornamelijk uit dekzand met een dunne humuslaag en is daardoor arm aan voedingsstoffen. Door begrazing werden eeuwenlang schrale, droge heidevelden in stand gehouden, die later door agrarische ontginning werden omgevormd tot landbouwgrond. De lichte glooiingen herinneren aan de vroegere invloed van de wind op dit gebied.

Historische kaart

Cultuurlandschap

Het halfopen landschap van jonge ontginningen (1850-1950) is cultuurhistorisch waardevol. Na de ruilverkavelingen van 1950-1960 werden de oorspronkelijke kleinschalige, hoekige patronen vervangen door een opener, rechtlijniger landschap. Het groene raamwerk werd ruimer, en de gronden worden vaak gebruikt als bouwland voor diverse teelten.

provincie Limburg
HeusschenCopier LANDSCHAPSKRACHT

Steile hellingen

Kenmerken

De steile hellingen liggen veelal aan de randen van een plateau. Vanwege de steile ligging is de agrarische ontginning van dit gebiedstype vaak tot een minimum beperkt gebleven. Kenmerkend voor dit gebiedstype is de aanwezigheid van besloten hellingbossen en de afwezigheid van bebouwing en wegen.

Ondergrond

Reliëf	sterk hellend (aan de plateaurand) met steilranden
Bodem	löss (dun) op kalksteen, grind of vuursteen
Water	diep gelegen/diep grondwater, plaatselijk bronnen

Cultuurlandschap

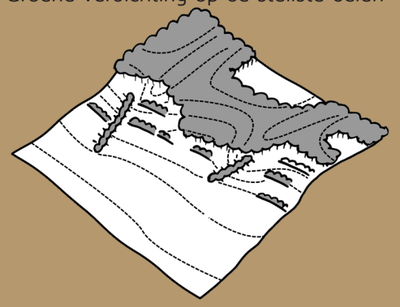
Wegen-patroon	loodrecht op helling
Verkavelings-patroon	kleinschalig onregelmatig, blokken
Bebouwing	incidenteel, losse linten
Groen raamwerk	hellingbossen, graften, holle wegen, houtsingels en hagen

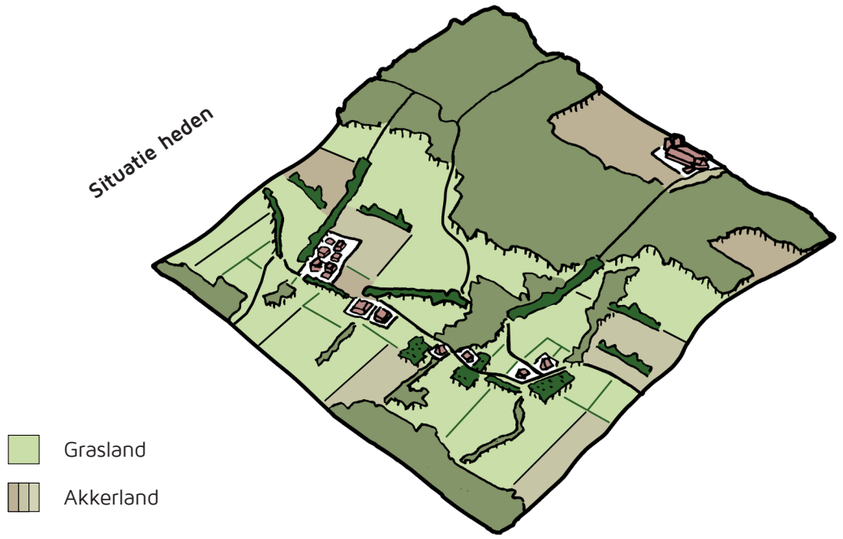
Gebiedslogica

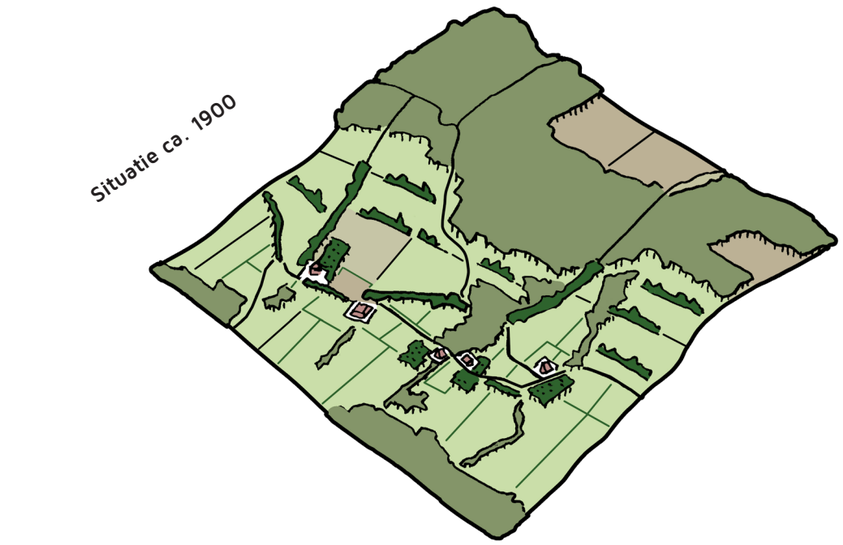
Besloten, kleinschalige beleving

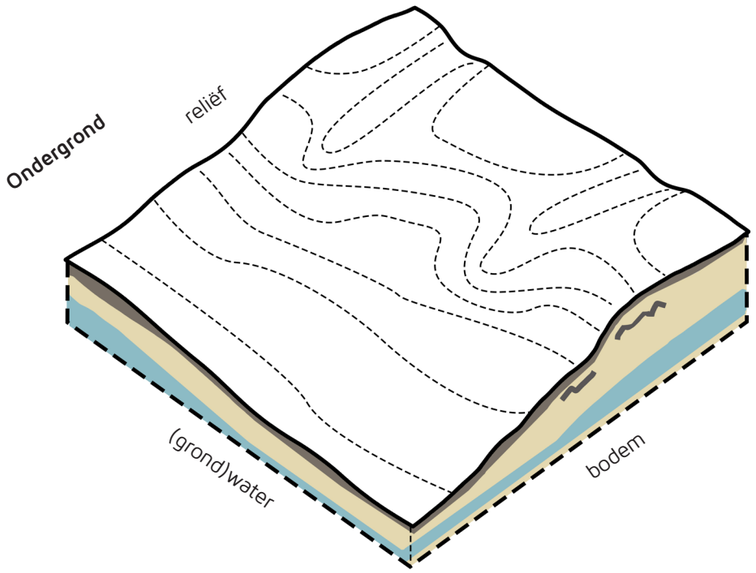

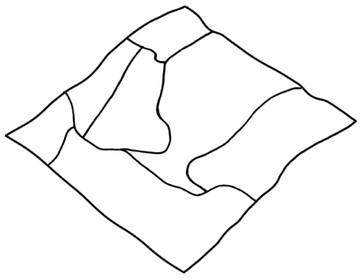
Groene verdichting op de steilste delen

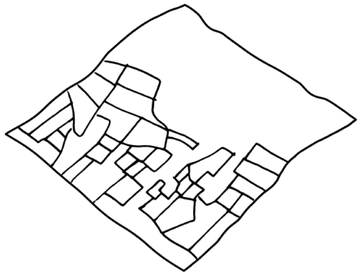

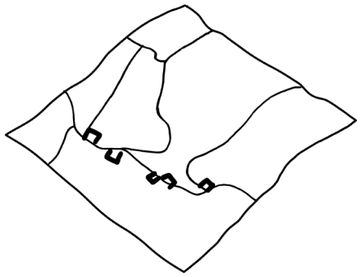

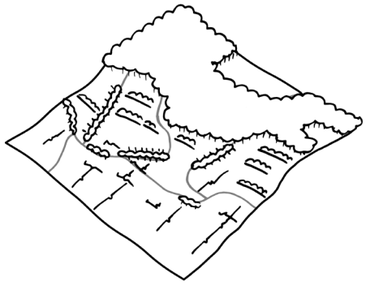
Wegenpatroon
Loodrecht op helling

Verkavelingspatroon
Kleinschalige, onregelmatige blokverkaveling

Bebouwing
Incidentele bebouwing, losse, open linten

Groen raamwerk
Veel landschapselementen

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Steile hellingen

Verschijningsvorm

Een typische steile helling is veelal sterk bebost. Daar waar agrarische ontginning heeft plaatsgevonden bevinden zich landschapselementen zoals graften en hagen. Vanwege de hoge natuurwaarde vallen grote delen van dit gebiedstype onder beschermend beleid. Hierdoor, en door het kenmerkende steile reliëf, is dit gebiedstype in veel gevallen nog goed herkenbaar.

Kenmerkend beeld van steile hellingen

Korrel erven

Een erf op de steile hellingen was relatief klein en lag vaak op een hogere richel of terras op de helling. Het bestond uit een (grote) carréhoeve of (in een compact vierkant) geclusterde volumes. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard met huisweides. Aansluitend lagen terrassen met daartussen smalle perceeltjes (hoofdzakelijk weilanden en soms akkers) die de helling volgden. Erven stonden solitair (bij grotere hoeves) of in kleinere clusters in een losse lintstructuur.

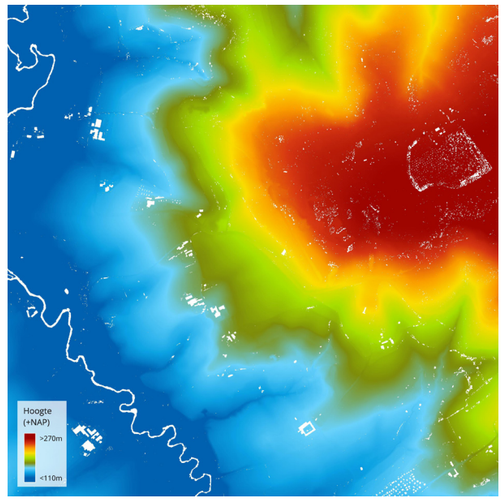
Besloten hellingbossen

Recente verandering

De steile hellingen zijn door de aanwezigheid van hellingbos nog steeds goed herkenbaar. Op plekken vindt er zelfs versterking plaats van dit bostype. De steile hellingen staan met name onder druk vanuit ontwikkelingen op de hoger gelegen plateau's waarbij door agrarische schaalvergroting de invloed van erosie en instroom van gebiedsvreemde nutriënten toeneemt.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De ondergrond kenmerkt zich door een relatief dunne toplaag van löss, aangevuld met rijk organisch materiaal vanuit de bosbodem, met daaronder kalksteen of vuursteen die op enkele plekken dagzoomt. Nabij de plateaurand en droogdalen is verregaande afspoeling en uitspoeling van de toplaag een veelvoorkomend probleem.

Historische kaart

Cultuurlandschap

Ondanks dat de hellingen nooit op een klassieke agrarische manier zijn ontgonnen, hebben bossen wel altijd een belangrijke rol vervuld in voorziening van geriefhout, hakhout en wild. Tegenwoordig is hier veelal geen sprake meer van. Daar waar begrazing op steile hellingen wel mogelijk was, ontstonden bijzondere habitatten zoals de kalkgraslanden.

provincie Limburg
HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Flauwe hellingen

Kenmerken

De flauwe hellingen liggen op de overgang van plateauontginning of steile hellingen naar de dalbodem. Vanwege het flauwe reliëf is dit gebiedstype in tegenstelling tot de steile hellingen doorgaans wel agrarisch ontgonnen. Kenmerkend voor dit gebiedstype is de relatieve openheid van de flauwe hellingen, doorsneden door meer besloten, groene dalen.

Ondergrond

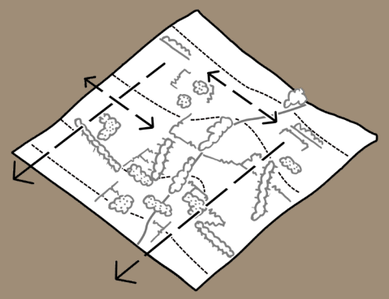
Reliëf	flauw hellend (aan rand dal) met plaatselijk steilranden
Bodem	löss op kalksteen, grind of vuursteen
Water	diep gelegen/diep grondwater

Cultuurlandschap

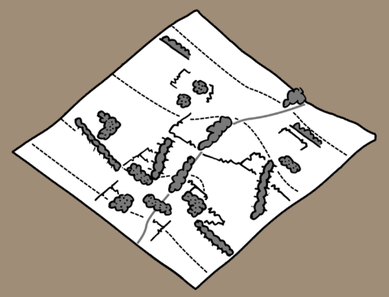
Wegen-patroon	parallel of loodrecht op helling
Verkavelings-patroon	onregelmatig, blokken
Bebouwing	incidenteel, losse linten
Groen raamwerk	bosjes, graften, holle wegen, houtsingels, boomgaarden en hagen

Gebiedslogica

Openheid op de flauwere delen

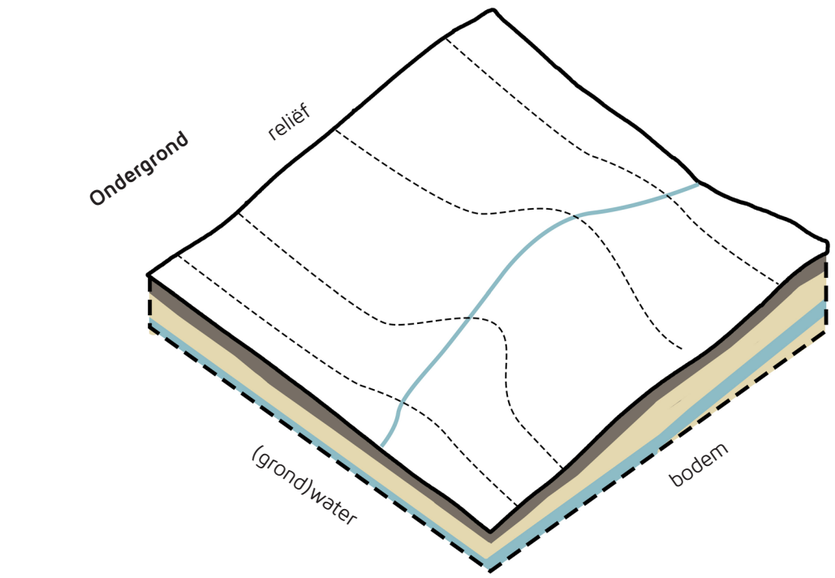

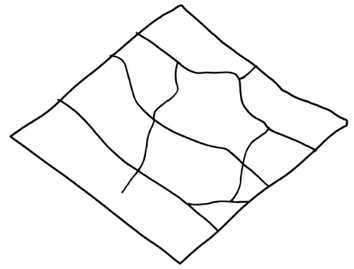
Groene verdichting op de steilere delen

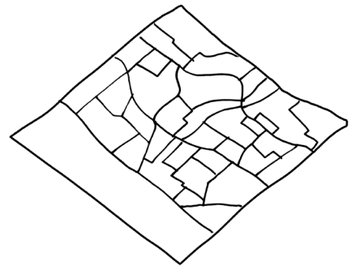

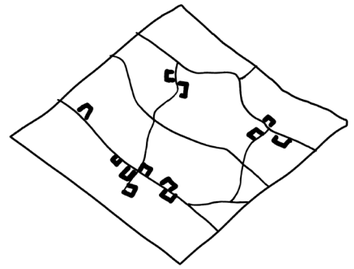

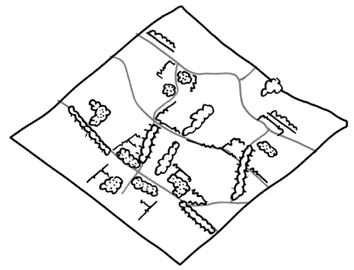
Wegenpatroon
Wegen parallel of loodrecht op helling

Verkavelingspatroon
Onregelmatig, blokken

Bebouwing
Incidenteel, losse linten

Groen raamwerk
Diverse landschapselementen

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Flauwe hellingen

Verschijningsvorm

Een flauwe helling is veelal agrarisch in gebruik, waarbij bebouwing zich concentreert op de overgang naar het nabijgelegen beekdal. Juist vanwege deze ligging zet oprukkende bebouwing en schaalvergroting in de landbouw de leesbaarheid van de typische losse linten en het kenmerkende groen (graften en holle wegen) onder druk.

Kenmerkend beeld van flauwe hellingen

Korrel erven

Een erf in de flauwe hellingen was relatief klein tot middelgroot, lag vaak op een vlakker gedeelte van de helling en bestond uit een (grote) carréhoeve of (in een compact vierkant) geclusterde volumes. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard met huisweides, die vanwege het geringere reliëf wat groter konden zijn dan op de steile hellingen. Erven stonden solitair (bij grotere hoeves) of in kleinere clusters in een losse lintstructuur.

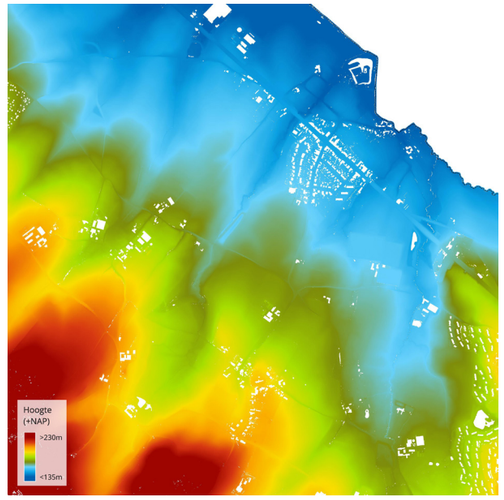
Productielandschappen en landschapselementen

Recente verandering

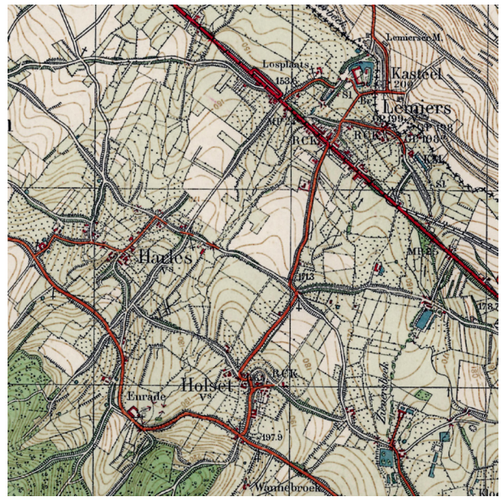
Vanwege de relatieve nabijheid van bebouwingskernen staat het gebiedstype in veel gevallen onder druk van stedelijke uitbreiding, waardoor kenmerkende overgangen tussen nabijgelegen gebiedstypen minder leesbaar worden. Kenmerkende landschapselementen verliezen hun functie in productielandschappen, terwijl ze juist van belang kunnen zijn in relatie tot bijv. waterproblematiek, biodiversiteit en aankleding van de helling.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De ondergrond kenmerkt zich door een relatief dunne toplaag van löss, aangevuld met rijk organisch materiaal vanuit de bosbodem, met daaronder kalksteen of vuursteen die op enkele plekken dagzoomt. Nabij de plateaurand en droogdalen is verregaande afspoeling en uitspoeling van de toplaag een veelvoorkomend probleem.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De flauwe hellingen zijn vanuit de bebouwingslinten aan de randen in ontginning gebracht. Gebruik varieert van boomgaarden en weilanden tot akkers, met graften op de steilere delen van de hellingen. Door deze ontginningsrichting vanuit de dalen wordt het wegenpatroon gekenmerkt door een haakse positionering ten opzichte van de helling, uitlopend in holle wegen.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Kampen

Kenmerken

De kampen vormen een kleinschalig, afwisselend gebied met boerderijen, weilanden, akkers en landschapselementen. Het afwisselende patroon van landgebruik en groene elementen heeft te maken met de ontginningsgeschiedenis en het eeuwenlange agrarische gebruik. Kampen liggen vaak aan de randen van de oudere velden op de overgang naar de voormalige heide. Vandaag de dag zijn veel van de karakteristieke kenmerken van de kampen niet meer zichtbaar.

Ondergrond

Reliëf licht golvend tot vlak

Bodem dikke humeuze bovenlaag op zand

Water diep gelegen/diep grondwater

Cultuurlandschap

Wegen-patroon kronkelend

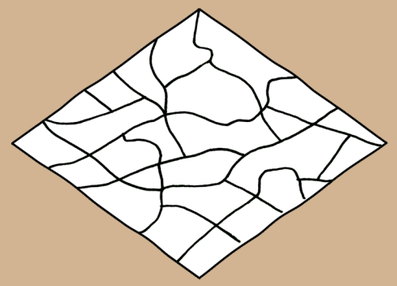
Verkavelings-patroon onregelmatige blokken, stroken, organisch

Bebouwing linten met veel open ruimte

Groen raamwerk houtwal, singel, laanbeplanting

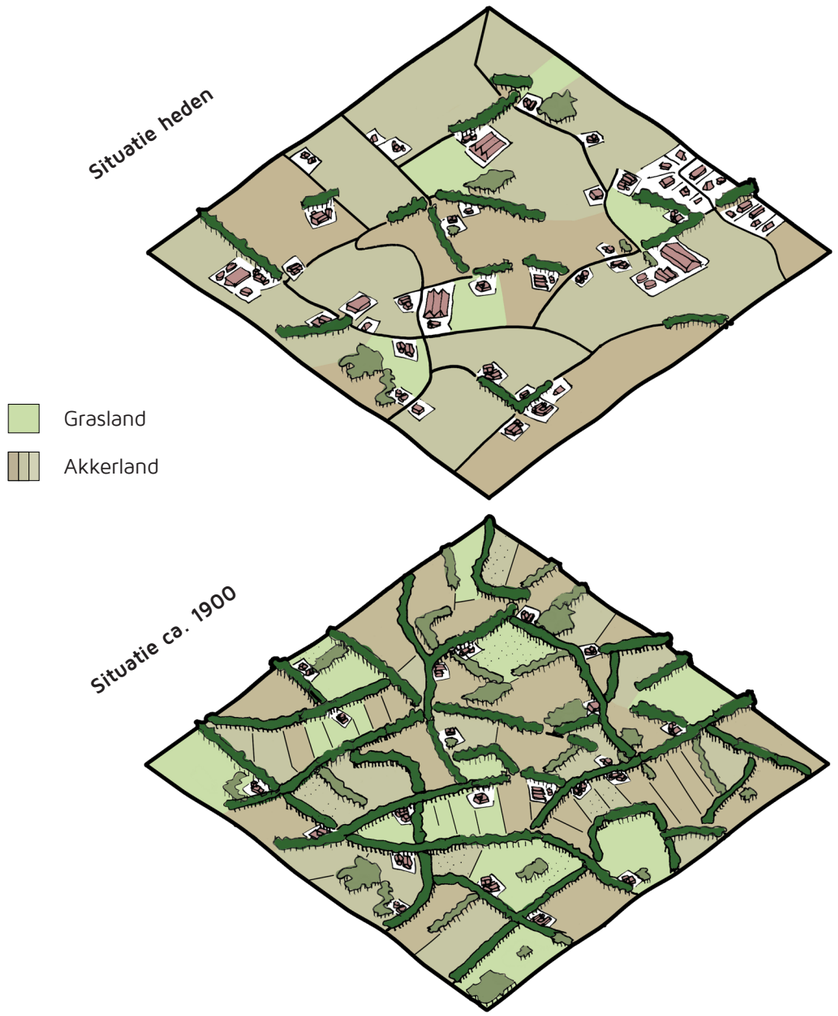
Gebiedslogica

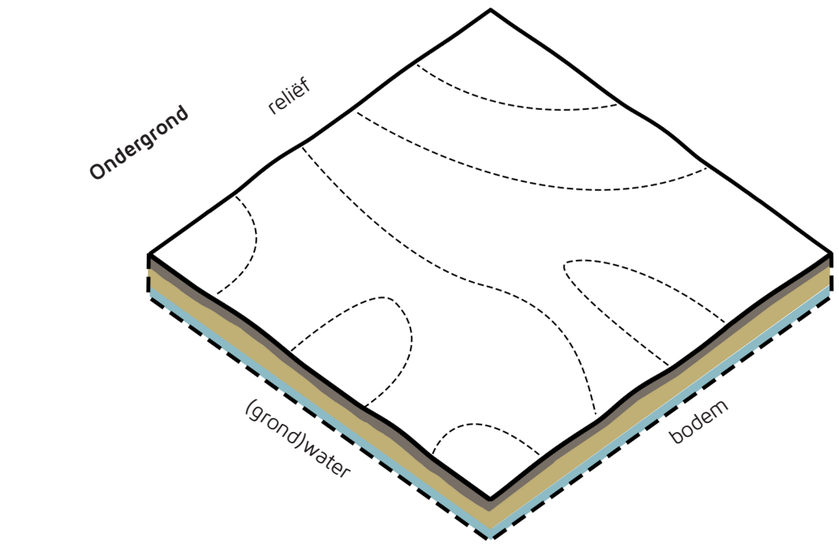
Onregelmatigheid

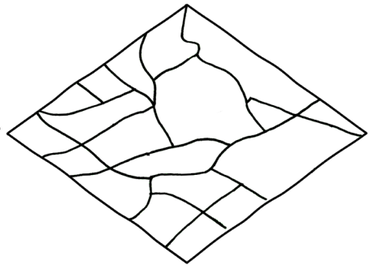

Kleinschaligheid

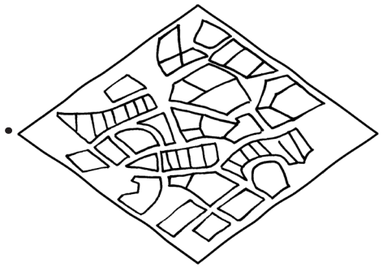

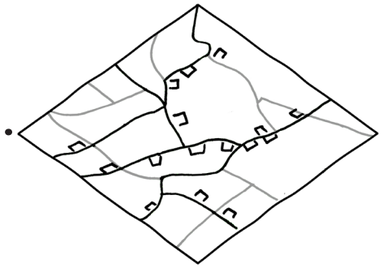

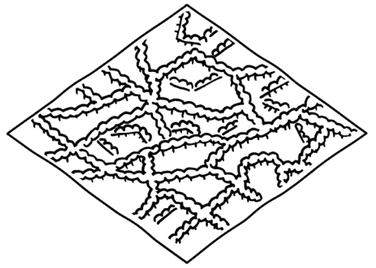
Wegenpatroon
Kronkelende wegen

Verkavelingspatroon
Onregelmatige verkaveling in blokken en stroken

Bebouwing
Bebouwingslinten met veel open ruimte

Groen raamwerk
Houtwal, singel en laanbeplanting

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Kampen

Verschijningsvorm

Een typisch kampenlandschap wordt gekenmerkt door kleine, halfopen, met landschapselementen omzoomde percelen met verspreid liggende erven. Vanwege het rechttrekken van wegen, waterlopen en akkerranden, de schaalvergroting in verkaveling, boerderijen en wegenpatroon, en het opruimen van landschapselementen is veel van de karakteristieke kleinschaligheid verdwenen.

Kenmerkend beeld van een kampenlandschap

Korrel erven

Het erf in de kampen was doorgaans klein en omvatte een losse boerderij (langgevel, L-vormig of U-vormig) met moestuin en boomgaard, omgeven door singels of hagen. Aansluitend lagen kleine, onregelmatige percelen, met weiden en broeklanden op lagere, nattere delen. Het landschap was kleinschalig met relatief kleine afstanden tussen de onderlinge erven. Erven lagen solitair verspreid op afstand van elkaar of in kleine clusters of linten gegroepeerd, met daartussen de groen omzoomde agrarische percelen.

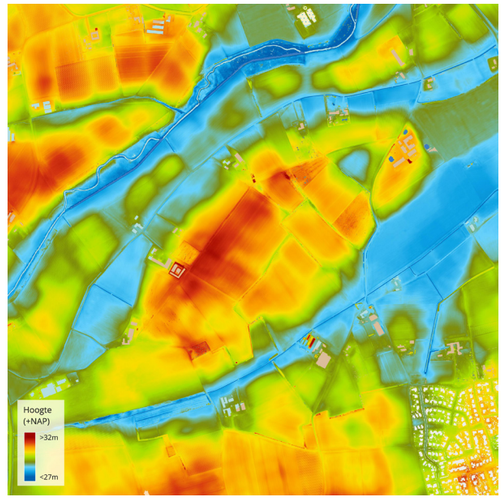
Kleinschalig met veel landschapselementen

Recente verandering

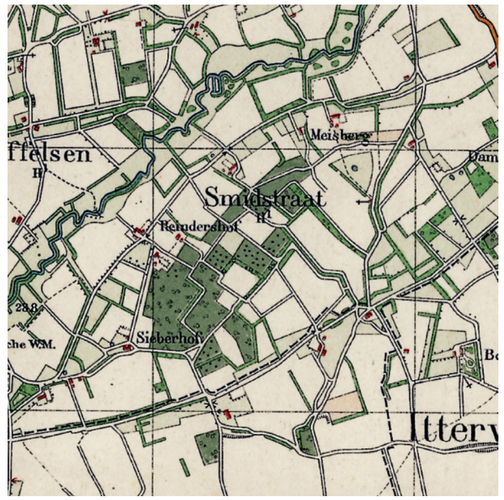
Veel van de karakteristieke kleinschaligheid is onder invloed van schaalvergrotingen in de landbouw reeds verdwenen. De aanwezigheid van monoculturen verkleint de leesbaarheid van het landschap. Verdere uitbreiding van steden en dorpen, het toevoegen van bebouwingsmassa, (o.a. stallen, grote intensieve veehouderijen) en voortschrijdende niet-gebiedseigen ontwikkeling staan vaak op gespannen voet met de leesbaarheid van het landschapstype.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De kampen zijn gelegen op dekzandruggen en de zandvlakten, waarbij de kleinere dekzandwelvingen (van een paar hectare) ruimte gaven aan een enkele kamp met boerderij. De hoger gelegen, licht golvende delen van zo'n kamp werden ontgonnen voor akkerbouw, terwijl de tussengelegen lagere en vlakkere delen in gebruik genomen werden als gras- en hooiland. De bodem bestaat uit zwarte enkeerdgronden: zandgronden die vruchtbaar werden gemaakt met mest en heideplaggen. Zo ontstonden bolle akkers.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De kampen zijn het resultaat van individuele ontginningen. Dit heeft geresulteerd in een onregelmatig verkavelingspatroon met verspreide bebouwing en groen omzoomde percelen, dus een kleinschaliger landschap. Vanwege de lange bewonings- en gebruiksgeschiedenis zijn er veel archeologische sporen te verwachten.

provincie Limburg
HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Natte heideontginning

Kenmerken

Natte heideontginningen zijn natte zandgronden, ontgonnen na 1900, waarbij vooraf grote investeringen in ontwatering werden gedaan. Deze ontginningen zijn planmatiger en grootschaliger dan droge heideontginningen. Na 1900 werden ook lagere gebieden ontgonnen en bemest, met een open landschap vergelijkbaar met veenontginningen, maar met dekzand als grondslag. Kenmerkend voor de eerste fase van deze ontginningen was grootschalige bosaanplant (later omgezet naar akkerland of weiland).

Ondergrond

Reliëf zandvlakte, soms lichte glooiingen

Bodem zand

Water kunstmatige lage grondwaterstanden, diepe sloten

Cultuurlandschap

Wegen-patroon recht

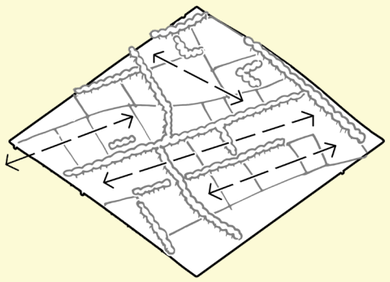
Verkavelings-patroon regelmatig, blokken

Bebouwing losse bebouwing en linten

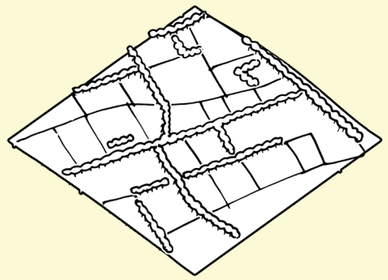
Groen raamwerk bomenrijen en erfbeplanting

Gebiedslogica

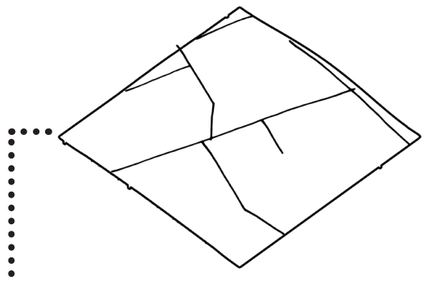
Grootschaligheid

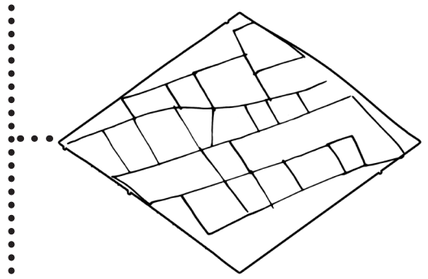
Rechtlijnigheid en rationaliteit

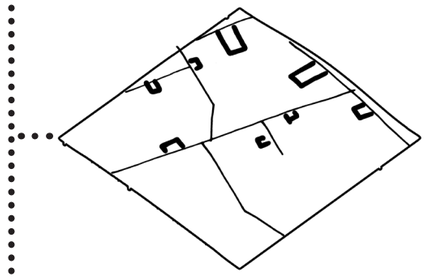

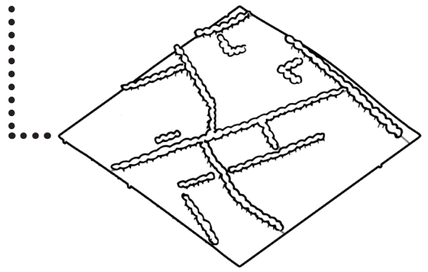
Wegenpatroon
Rechte wegen

Verkavelingspatroon
Verkaveling in regelmatige blokken

Bebouwing
Losse bebouwing en linten

Groen raamwerk
Bomenrijen en erfbeplanting

provincie Limburg
HeusschenCopier LANDSCHAPSKRACHT

Natte heideontginning

Verschijningsvorm

Kenmerkend is de grote openheid en het gebrek aan bebouwing. Deze ruimte, samen met het rechtlijnige patroon van bomenrijen, sloten en wegen, draagt bij aan de visuele eenheid van het landschap.

Kenmerkend beeld van een natte heideontginning

Korrel erven

Een erf in de natte heideontginning was vaak middelgroot tot groot en bestond uit een langgerekte hoeve, soms met losse schuren compact bij elkaar. De boerderij lag vaak aan de rand van een ontginningsweg of op een iets hogere zandige rug in het verder natte landschap. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard. Aansluitend volgden blokvormige akker- en graslandpercelen, vaak omsloten met sloten of greppels. Erven lagen solitair of in kleine clusters, rationeel verspreid over de ontginning.

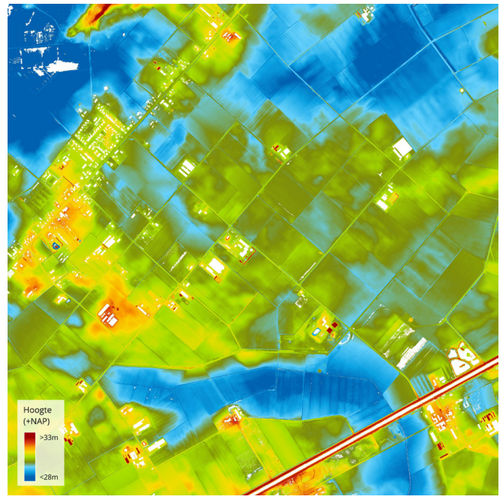
Grootschalig, open agrarisch landschap

Recente verandering

Door schaalvergroting en intensivering van het agrarisch bedrijf is de maat van de erven en bebouwing toegenomen en is de erfbeplanting afgenomen. De agrarische bedrijven hebben daardoor een dominante plek in het kenmerkende open landschap verworven. Plaatselijk zijn de kenmerkende losse linten aaneen geklonterd, wat de beleving van het achterliggende landschap bemoeilijkt. Door verdroging is steeds meer bewatering nodig.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De bodem bestaat voornamelijk uit dekzand met een dunne humuslaag en is daardoor arm aan voedingsstoffen. Het verschil met de droge heideontginning was de aanwezigheid van moerasachtige gebieden en vennen. Hierdoor kon er lokaal ook veenvorming plaatsvinden, tegenwoordig enkel nog herkenbaar in de aanwezigheid van ontwateringssloten. De lichte glooiingen herinneren aan de vroegere invloed van de wind op dit gebied.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De natte, laaggelegen zandgronden werden pas na ontwatering ontgonnen. Het open landschap van de natte heideontginningen is waardevol als voorbeeld van de ontginningsperiode na 1900. Door de landbouwtechnieken van die tijd ontstond een efficiënt verkaveld landschap, met boerderijen centraal ontsloten aan verharde wegen, omgeven door goed bewerkbare percelen. In de eerste helft van de 20ste eeuw zijn op diverse plaatsen nieuwe dorpen gesticht zoals Altweerterheide, Kelpen-Oler en Ysselsteyn.

provincie Limburg
HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Plateauontginning

Kenmerken

Het plateau is een relatief vlak tot glooiend gebied. Het plateau kent een eeuwenlange geschiedenis van ontginning en bewoning in lintdorpen. Kenmerkend is de aanwezigheid van kleinschalige landschapselementen rond de kernen en de relatieve openheid van het agrarische buitengebied, soms met vergezichten. Vanwege de latere ontginning van het plateau van Koningsbosch – ten opzichte van andere plateaus - heeft dit plateau een rationeler karakter.

Ondergrond

Reliëf hoger gelegen, licht glooiend

Bodem lösss op kalksteen

Water diep gelegen/diep grondwater

Cultuurlandschap

Wegen-patroon onregelmatig, recht tot kronkelig (webvormig)

Verkavelings-patroon onregelmatig, blokken

Bebouwing losse bebouwing en linten

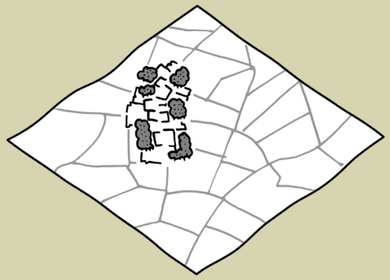
Groen raamwerk houtsingels, boomgaarden, hagen en bosjes

Gebiedslogica

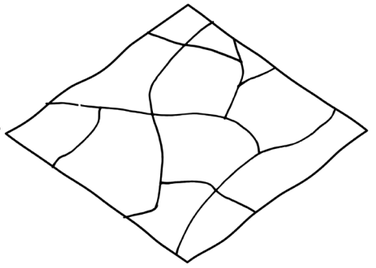
Open agrarisch buitengebied

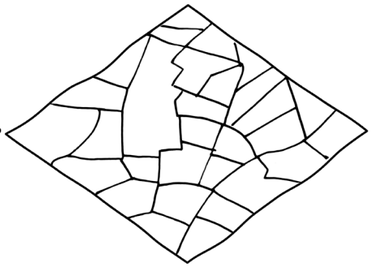
Verdichting rond bebouwing

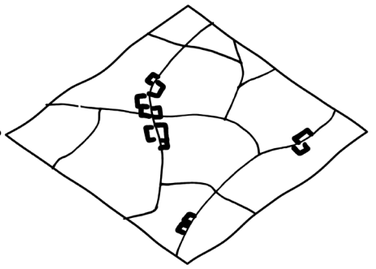

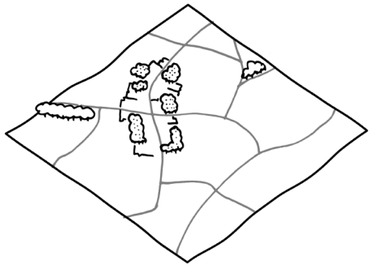
Wegenpatroon
Rechte en kronkelige wegen (webvormig)

Verkavelingspatroon
Onregelmatige blokverkaveling

Bebouwing
Losse bebouwing en linten

Groen raamwerk
Houtsingels, boomgaarden, hagen en bosjes

provincie Limburg
HeusschenCopier LANDSCHAPSKRACHT

Plateauontginning

Verschijningsvorm

Een typisch plateau wordt gekenmerkt door licht glooiende akkers en soms weilanden met losse bebouwing en relatief weinig landschapselementen. Op de meeste plateaus heeft in meer of mindere mate ruilverkaveling plaatsgevonden, waardoor karakteristieke patronen in verkaveling en wegen minder herkenbaar zijn geworden.

Kenmerkend beeld van een plateauontginning

Korrel erven

Een erf op het plateau was middelgroot tot groot en bestond uit een (grote) carréhoeve of (in een compact vierkant) geclusterde volumes (soms U-vormig). Direct eromheen lagen een tuin en erfbeplanting, vaak omringd door omhaagde hoogstamboomgaarden met huisweides. Aansluitend volgden grote, blokvormige akkerpercelen. Erven stonden vaak (ook bij grotere hoeves) in kleinere clusters in een losse lintstructuur, omringd door boomgaarden.

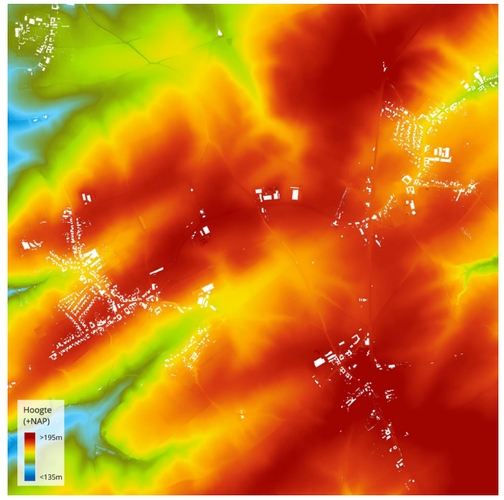
Open, agrarisch buitengebied

Recente verandering

Het contrast tussen het open buitengebied en de meer besloten dorpen is nog steeds te herkennen. De dorpsmantels zijn op veel plekken aangetast of verdwenen als gevolg van uitbreiding van de dorpen. Door schaalvergroting zijn veel landbouwbedrijven uit de dorpen verhuisd naar nieuwe, grootschalige erven in het buitengebied. Dit staat soms op gespannen voet met de openheid van het plateau.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De plateaus zijn hooggelegen delen in het landschap, bedekt door een dikke laag löss. Deze vruchtbare, goed doorlaatbare bodem (matig doorlaatbaar op de Zuid-Limburgse plateaus) maakt het plateau uitermate geschikt voor akkerbouw. De afwisselende mate van insnijding en erosie heeft ertoe geleid dat er vlakkere delen en meer glooiende delen binnen hetzelfde plateau kunnen bestaan, soms met losliggende (hooggelegen) 'kapen'.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De plateau's zijn vanaf de middeleeuwen (in Koningsbosch vanaf 1900) ontgonnen vanuit losse boerderijen die later uitgroeiden tot volwaardige dorpen. Op de plateaus vindt hoofdzakelijk akkerbouw plaats. Dit heeft geresulteerd in een relatief grootschalig, open buitengebied zonder al te veel landschapselementen. Rondom de dorpen ontstond gaandeweg een groene dorpsmantel met omhaagde boomgaarden en huisweiden.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Rivierdal

Kenmerken

Het rivierdal, gevormd door de Maas, is de belangrijkste structuurdrager van het Limburgse landschap. Het strekt zich uit van enkele honderden meters tot zes kilometer breed langs de Maas en zijrivieren zoals de Roer en de Niers, met hooilanden, graslanden, oude bouwlanden en een mix van oude en nieuwe stads- en dorpskernen, evenals stedelijke ontwikkelingen.

Ondergrond

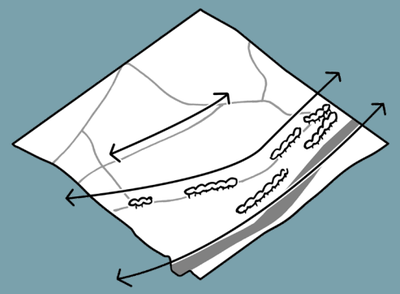
Reliëf	steilranden (terrassen) en langgerekte laagtes
Bodem	klei, leem, zand, grind en plaatselijk dikke eerdlagen
Water	hoge grondwaterstanden en brede waterlopen

Cultuurlandschap

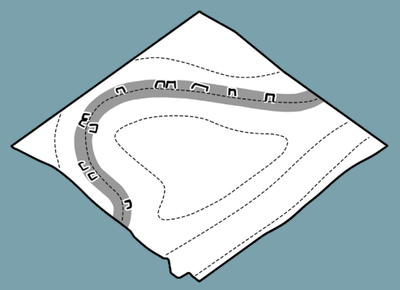
Wegen-patroon	parallel aan waterloop
Verkavelings-patroon	onregelmatig
Bebouwing	op hoger gelegen delen
Groen raamwerk	bossen, houtsingels en hagen, populieren

Gebiedslogica

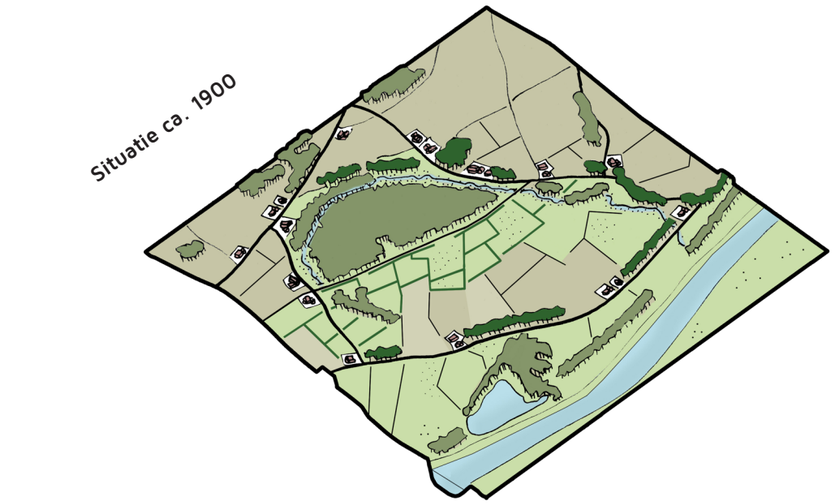
Parallelle structuren

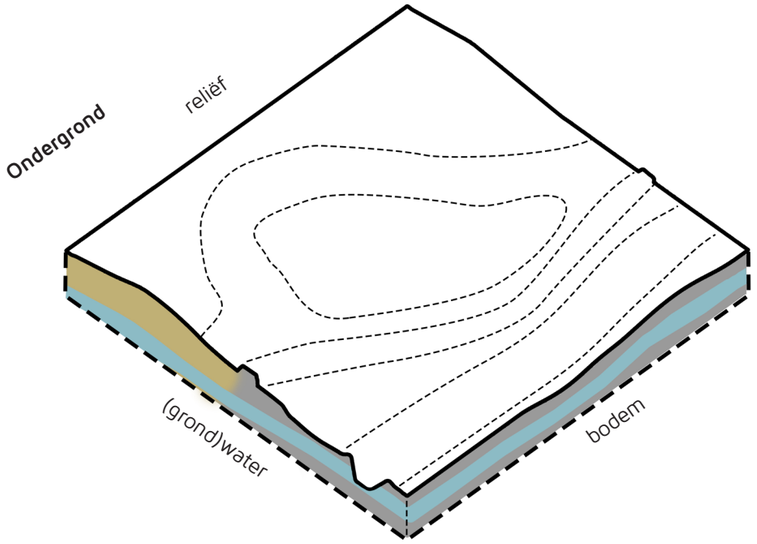

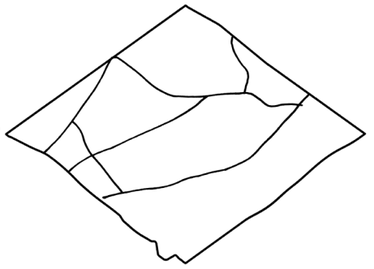
Ontwikkeling op de hogere delen

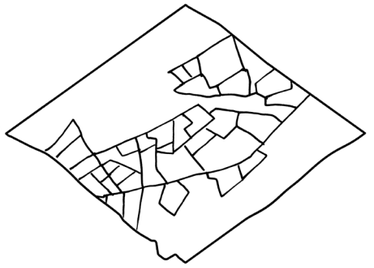

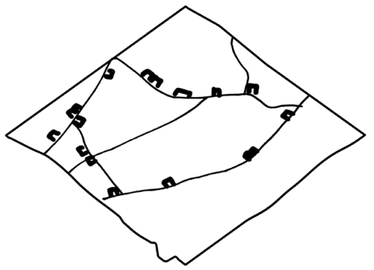

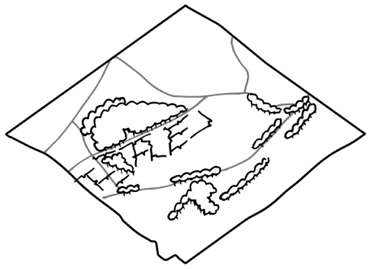
Wegenpatroon
Wegen parallel aan waterloop

Verkavelingspatroon
Onregelmatige verkaveling

Bebouwing
Op hogere delen

Groen raamwerk
Bossen, houtsingels en hagen, populieren

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Rivierdal

Verschijningsvorm

Het rivierdal is over het algemeen halfopen, met groene elementen die de randen van open gebieden vormen. De visuele kwaliteit varieert door de diversiteit aan landschapselementen in het dal. De Maasplassen en de Grensmaasvallei creëren grote open gebieden, terwijl bosgebieden, steden en oude bouwlanden voor beslotenheid aan de randen zorgen. Ook zijn er oude rivierarmen uit de fase van de vlechtende dan wel meanderende periode van de rivieren.

Kenmerkend beeld van een rivierdal

Korrel erven

Een erf in het rivierdallandschap was vaak middelgroot tot groot en bestond uit een losse boerderij, meestal langgevel, L-vormig of bij grotere hofboerderijen rond een omsloten binnenplaats. Het erf lag vaak op een iets hoger gelegen zandrug of oeverwal, vlak bij de rivier of oude meander. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard. Erven lagen solitair of in kleine clusters, met daartussen open percelen, natuurlijke meanders en laaggelegen natte gronden.

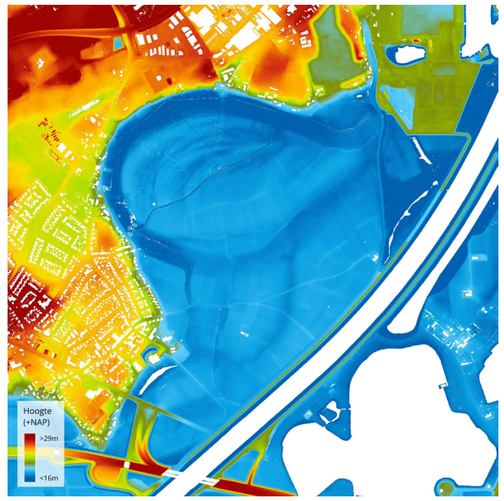
Maas als belangrijke structuurdrager landschap

Recente verandering

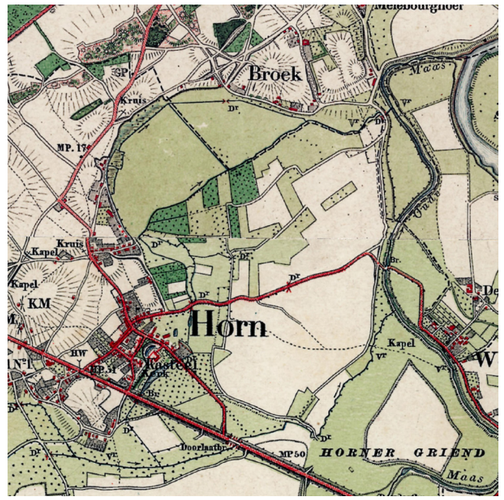
Met name in de 20ste eeuw onderging het rivierdal ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder verstedelijking, hoogwaterbescherming, kanalisatie, grindwinning, en natuurontwikkeling. Deze veranderingen hebben de authenticiteit van het landschapstype verminderd.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

Het Maasrivierdal is uniek door het natuurlijke proces waarbij de Maas het landschap gedurende tienduizenden jaren heeft gevormd. Het bestaat uit Maasterrassen, oude Maasmeanders, stroomgeulen en terrasranden, die vaak nog zichtbaar zijn als steilranden, wat wijst op de oorspronkelijke rivierbedding en de lage ligging van de meanders in het gebied.

Historische kaart

Cultuurlandschap

Het rivierdal heeft plaatselijk nog een authentieke cultuurhistorische indeling met graslanden op de lagere, vruchtbare delen en velden en kampen op de hogere gronden en terrasranden. De Maas fungeerde als belangrijke handelsroute en vaak als domein van oorlogsvoering, met kastelen en nederzettingen als zichtbare sporen hiervan.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Tussenterras

Kenmerken

Een tussenterras bevindt zich op de overgang van het rivierdal naar de hoger gelegen gebiedstypen zoals de hellingen en de plateaus. Kenmerkend voor deze gebieden is het licht glooiende karakter van het reliëf en de openheid van het buitengebied, waarbij lijnvormige groenstructuren zich beperken tot de erven, linten en wegen.

Ondergrond

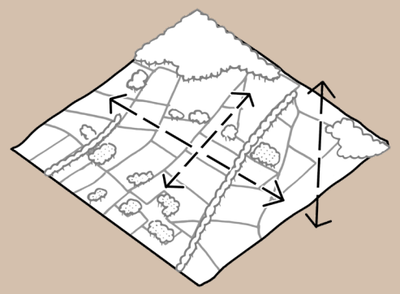
Reliëf	vlak tot licht glooiend
Bodem	löss op kalksteen of grind
Water	diep gelegen/diep grondwater

Cultuurlandschap

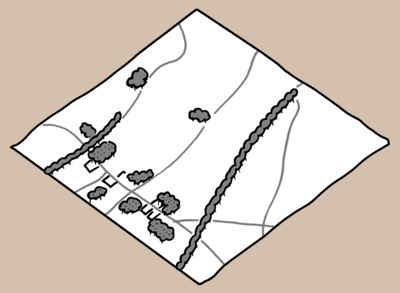
Wegen-patroon	recht tot licht kronkelend
Verkavelings-patroon	onregelmatig, blokken
Bebouwing	incidenteel, losse linten
Groen raamwerk	bosjes, laanbeplanting, boomgaarden

Gebiedslogica

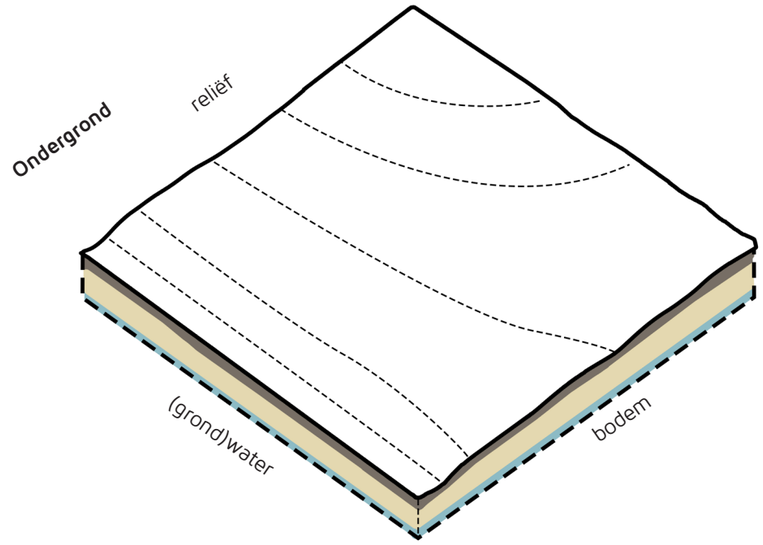
Open buitengebied

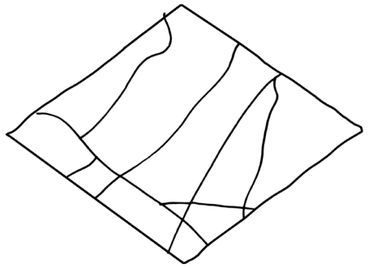

(Groene) verdichting rond bebouwing en wegen

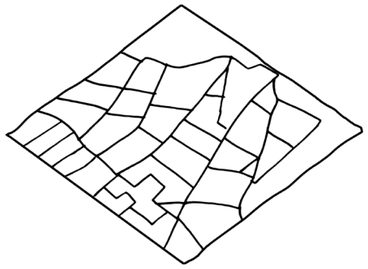

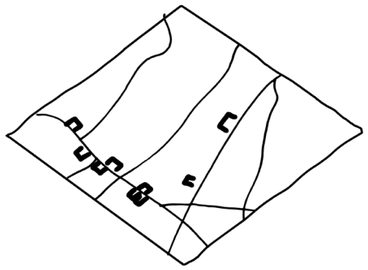

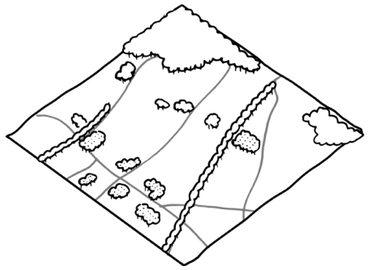
Wegenpatroon
Rechte tot licht kronkelende wegen

Verkavelingspatroon
Onregelmatige blokverkaveling

Bebouwing
Incidentele, losse linten

Groen raamwerk
Bosjes, laanbeplanting, boomgaarden

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Tussenterras

Verschijningsvorm

Een tussenterras wordt gekenmerkt door het open agrarische karakter met relatief grote percelen met incidentele bebouwing. Sterke stedelijke uitbreiding heeft, meer dan agrarische schaalvergroting, ervoor gezorgd dat grote delen van dit gebiedstype niet meer als zodanig herkenbaar zijn. Rondom dorpen zijn kleinschalige groene dorpsmantels nog deels te herkennen.

Kenmerkend beeld van een tussenterras

Korrel erven

Een erf op het tussenterras was middelgroot en bestond uit een (grote) carréhoeve of (in een compact vierkant) geclusterde volumes (soms U-vormig). Direct eromheen lagen een tuin en erfbeplanting, vaak omringd door omhaagde hoogstamboomgaarden met huisweides. Aansluitend volgden vrij regelmatige, blokvormige akker- en graslandpercelen. Erven stonden solitair (bij grotere hoeves) of in kleinere clusters in een losse lintstructuur.

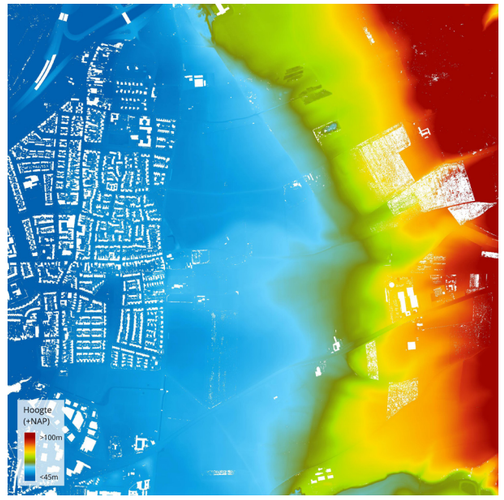
Agrarisch gebruik in licht glooiend landschap

Recente verandering

Het tussenterras is voor een groot gedeelte nog in agrarisch gebruik. Door oprukkende bebouwing van nabijgelegen stedelijk gebied, dorpen of bedrijventerreinen staat de leesbaarheid van dit gebiedstype onder druk.

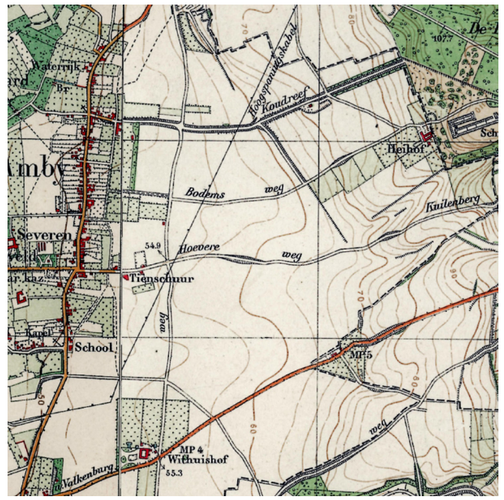
Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De ondergrond van het tussenterras bestaat uit afzettingen van lössen, zand en grind. De lösslaag is vruchtbaar en goed waterdoorlatend, wat gunstig is voor landbouw. De overgang naar lagere of hogere terrassen wordt vaak gemarkeerd door een steilrand, soms in combinatie met een ondergrondse breuklijn. Nabij hellingen speelt inspoeling van nutriëntrijk water en grond een rol.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De ontginning van het tussenterras komt voort uit omliggende bebouwingskernen of boerderijen. Hierdoor bleef het gebied zelf vaak vrij van bebouwing. In sommige gevallen was er sprake van een collectieve ontginning. Net als op de plateaus ontstond er rondom de bebouwingskernen een meer kleinschalige groene mantel terwijl het omliggende agrarische gebied openbleef.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Veenontginning

Kenmerken

Veenontginningen zijn grootschalige, planmatige gebieden waar vaak eerder al veen werd gewonnen. Vaak bevatten de gronden nog veenresten. Deze ontginningen, die in dezelfde periode als heideontginningen plaatsvonden, zijn meer planmatig van aard omdat ze door ontginningsmaatschappijen werden uitgevoerd. Kenmerkend zijn de openheid, regelmatige verkaveling en lange rechte wegen.

Ondergrond

Reliëf vlak

Bodem zand, veenresten

Water hoge grondwaterstanden, rechte brede sloten

Cultuurlandschap

Wegen-patroon recht

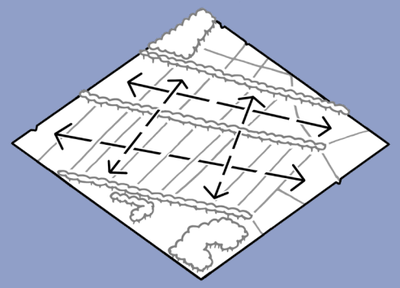
Verkavelings-patroon regelmatig, blokken, stroken

Bebouwing losse bebouwing, soms linten

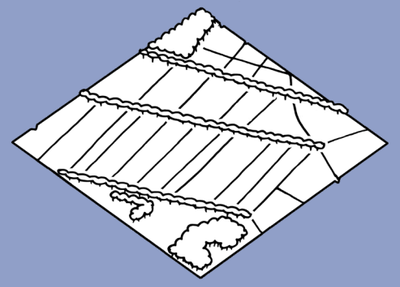
Groen raamwerk bomenrijen en erfbeplanting

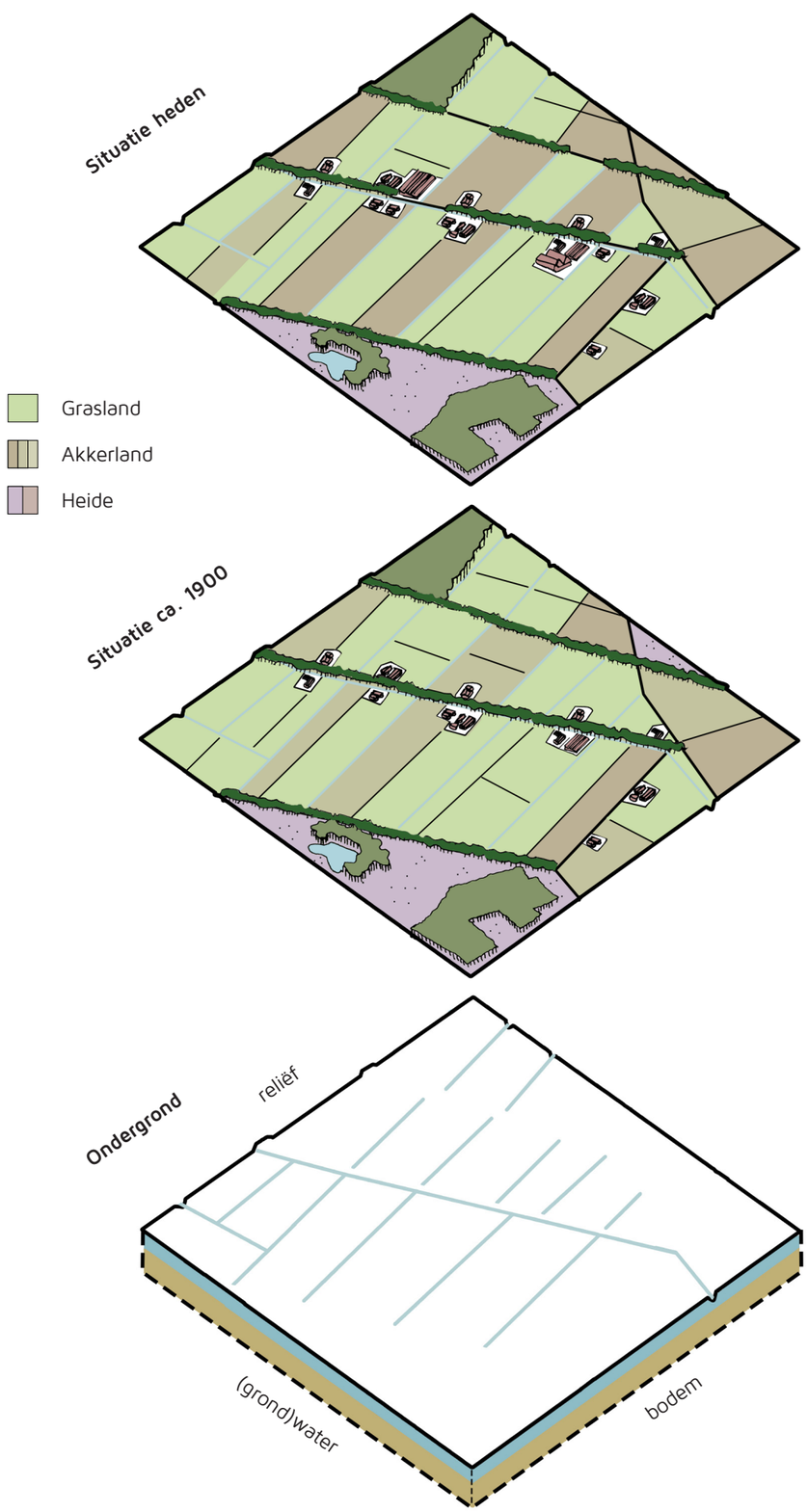
Gebiedslogica

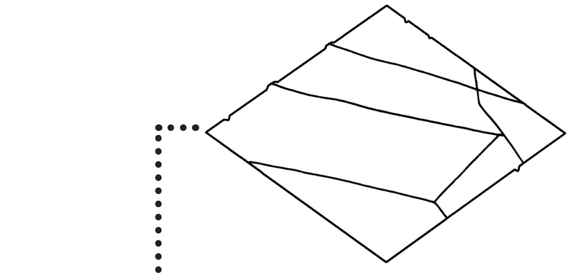
Grootschalige beleving

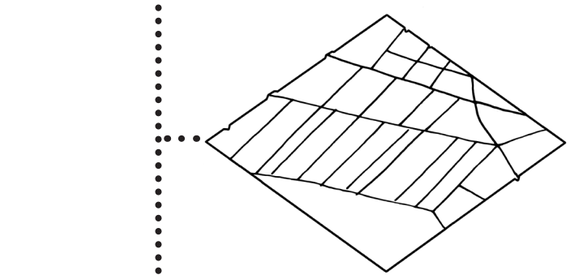
Rechtlijnigheid en rationaliteit

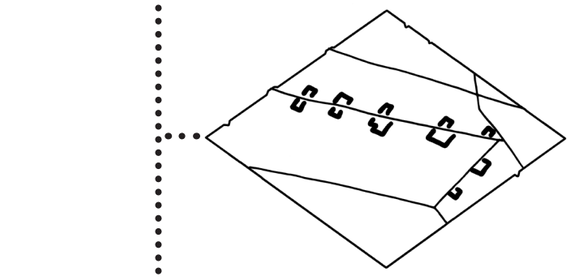

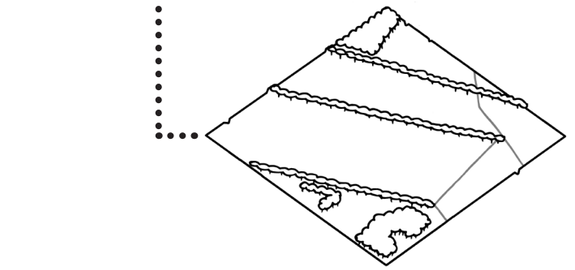
Wegenpatroon
Rechte wegen

Verkavelingspatroon
Regelmatige verkaveling in blokken en stroken

Bebouwing
Losse linten, soms linten

Groen raamwerk
Bomenrijen en erfbeplanting

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Veenontginning

Verschijningsvorm

Dit landschapstype wordt gekarakteriseerd door open graslanden, akkers, brede rechte sloten en weinig wegen. De verkaveling is rationeel en er staan verspreid moderne landbouwbedrijven en woningen langs enkele wegen. Door de openheid zijn bebouwingsclusters duidelijk zichtbaar in het landschap.

Kenmerkend beeld van een veenontginning

Korrel erven

Een erf in de veenontginning was relatief klein tot middelgroot en bestond uit een langgerekte hoeve, soms met losse schuren. Het erf lag meestal aan de rand van een ontginningsweg of parallel aan een sloot, omringd door een kleine tuin, erfbeplanting en soms een boomgaard. Aansluitend volgden haaks op de wegen gelegen smalle, langgerekte percelen van akker en grasland, vaak met evenwijdige kavelsloten. Erven lagen solitair of in kleine clusters, rationeel verspreid over het veengebied.

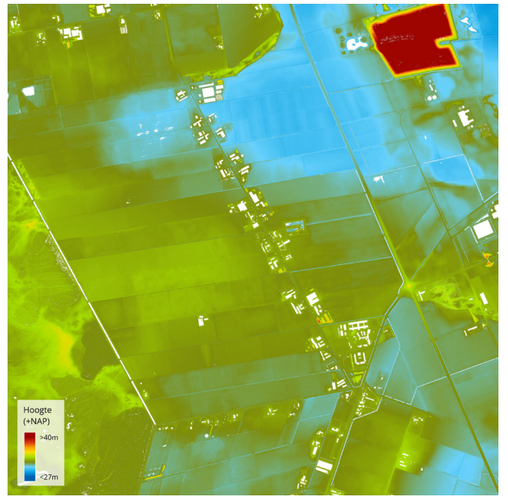
Rechtlijnig, open landschap

Recente verandering

Het gebiedstype heeft grotendeels zijn agrarische karakter behouden. Door intensieve ontwatering zijn veel graslanden omgezet in akkerland en is de bodemstructuur aangetast. Ook leidt de sterke ontwatering tot verstoring van de waterhuishouding in natuurgebieden. Plaatselijk wordt landbouwgrond omgevormd tot natte natuurzones.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De ondergrond bestond in het verleden voornamelijk uit veen- en moerasgronden, gevormd door organisch materiaal dat zich over eeuwen heeft opgebouwd in natte omstandigheden. Na afgraving van het veen is dekzand met veenresten overgebleven. Deze veenontginningen hebben een hoge waterstand, waardoor kunstmatige afwatering nodig is. Plaatselijk zijn voormalige vennen als natte gebieden nog te herkennen.

Historische kaart

Cultuurlandschap

Het landschap is intensief veranderd, door turfwinning in de 19de eeuw en door agrarisch gebruik in de 20ste eeuw. Het gebiedstype wordt gekarakteriseerd door een verkavelingsstructuur met lange, smalle percelen en rechte waterlopen, met lanen en bebouwing op hogere 'dijken', ruggen in het landschap. Deze verkaveling kwam voort uit de ontginning van het veen en leidde tot het unieke rationele karakter van het landschap.

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Velden

Kenmerken

Een veld of geclusterde velden zijn relatief grote bol gelegen akkers, vaak met een middeleeuwse ontginningsgeschiedenis. Kenmerkend voor dit gebiedstype is de onlosmakelijke combinatie van een open middengebied met daaromheen groenstructuren en bebouwing (kern of lint), waarbij er altijd doorkijkjes richting het open middengebied zijn.

Ondergrond

Reliëf bolle ligging

Bodem dikke humeuze bovenlaag op zand

Water diep gelegen/diep grondwater

Cultuurlandschap

Wegen-patroon kronkelend

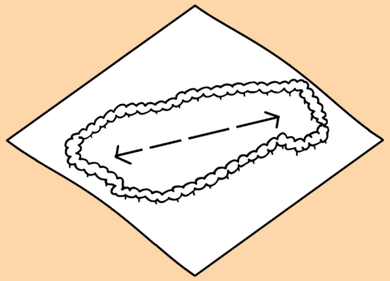
Verkavelings-patroon grootschalig

Bebouwing rond open middengebied

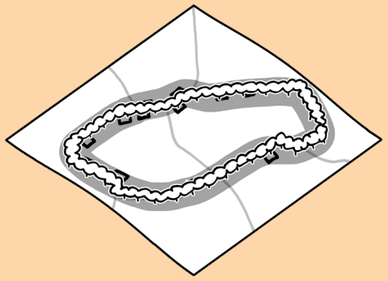
Groen raamwerk laanbeplanting

Gebiedslogica

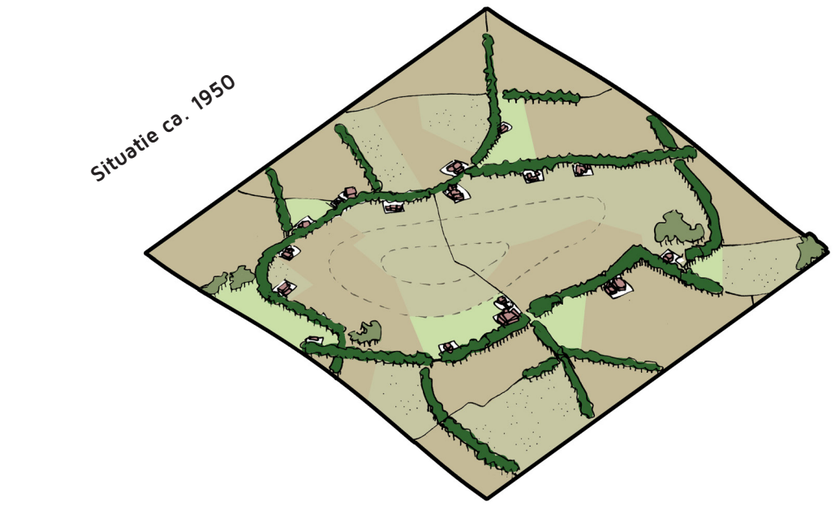
Open middengebied

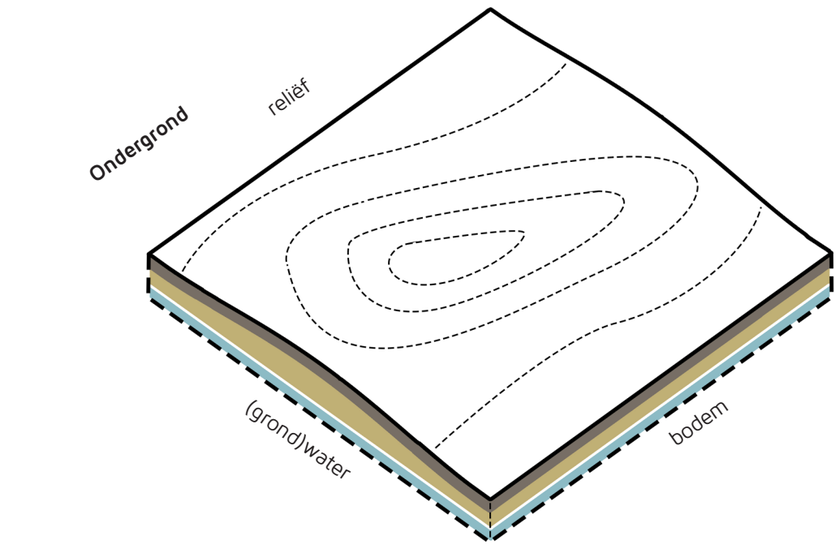

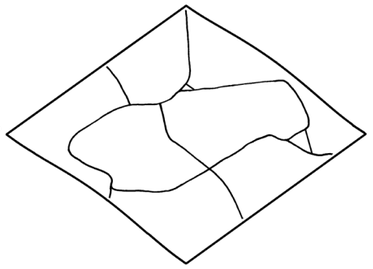
Verdichting in de rand

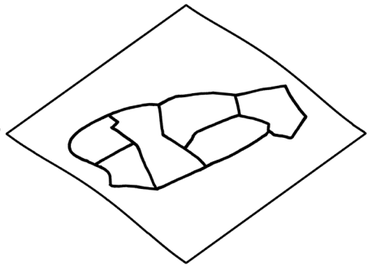

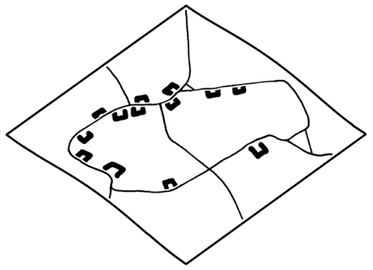

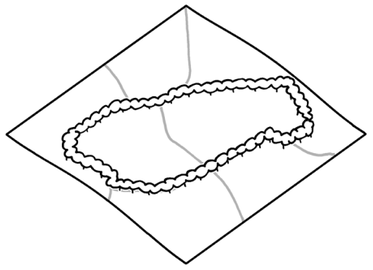
Wegenpatroon
Kronkelend wegenpatroon

Verkavelingspatroon
Grootschalig

Bebouwing
Bebouwing rond open middengebied

Groen raamwerk
Laanbeplanting

provincie Limburg

HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT

Velden

Verschijningsvorm

Een typisch veld kent een open middengebied, vaak met grote percelen, zonder bebouwing, wegen of opgaande beplanting. Oprukkende bebouwing en schaalvergroting in de landbouw zetten de leesbaarheid van kleinschalige bebouwingslinten (woningen, stallen) en opgaand groen (bomenrijen en landschapselementen) onder druk.

Kenmerkend beeld van een veld

Korrel erven

Een erf in de velden was middelgroot en bestond uit een losse boerderij (langgevel, L-vormig of U-vormig) aan de rand van een bolle akker, met woning en schuren compact bij elkaar of in één volume. Direct eromheen lagen tuin, erfbeplanting en soms een kleine boomgaard. Aansluitend volgden onregelmatige, grote akker- en graslandpercelen, meestal haaks op de ontginningsweg. Erven lagen solitair verspreid op afstand van elkaar of in kleine clusters gegroepeerd, met daartussen de agrarische percelen.

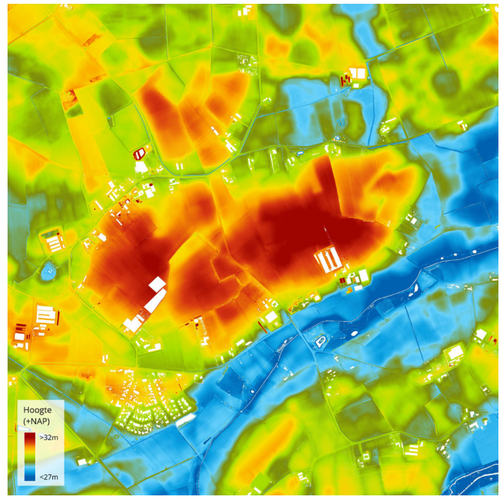
Leesbaarheid velden onder druk

Recente verandering

De bouwlanden op het veld zijn in veel gevallen nog in agrarisch gebruik. Maar ook zien we dat door vergroting van de bedrijfsvoering (vooral intensieve veehouderij), verdichting van bebouwingslinten, maar ook dorpsuitbreidingen en hogere teelten, de openheid afneemt. Dat leidt tot een verminderde herkenbaarheid van de velden.

Hoogtekaart (rood: hoog/blauw: laag)

Ondergrond

De velden zijn gelegen op hoger gelegen dekzandruggen of dekzandwelvingen, al dan niet met een oud-bouwlanddek. Dit bouwlanddek bestaat uit bruine en zwarte enkeerdgronden, rijk aan organisch materiaal door bemesting met plaggen en mest. Net als bij andere zandgronden, speelt verdroging van de bodem hier een rol. Vanwege de optimale oorspronkelijke bodemcondities hadden deze gebieden ook een enorme aantrekkingskracht op (prehistorische) agrarische culturen waardoor de gronden veelal ook rijk zijn aan archeologische resten.

Historische kaart

Cultuurlandschap

De velden zijn de oudste cultuurlandschappen van de zandgronden en kennen een lange geschiedenis van agrarisch gebruik (van oudsher vaak granen). Ze bestaan vooral uit akkerland, met de boerderijen aan de randen van het veld. Hier wordt al ruim 700 jaar voedsel verbouwd. Mits oorspronkelijke structuren nog zichtbaar zijn, vertellen de velden het verhaal van collectieve, agrarische ontginningen. Vaak zijn er vanwege de lange bewoningsgeschiedenis veel archeologische sporen te verwachten.

provincie Limburg
HeusschenCopier
LANDSCHAPSKRACHT